

KONU EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ

EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ

İnsan yaşamını konu alan ve dili bir araç olarak kullanan edebiyatın tarih, felsefe, coğrafya, psikoloji, psikiyatri, sosyoloji gibi bilimlerle ilişkisi vardır.

Edebiyat tarihten yararlandığı gibi tarih de edebiyattan yararlanır. Tarihî gerçeklik, edebî metinlerde yeniden yorumlanır. Her edebî metnin, içinde olduğu tarihî bir dönem vardır ve edebî metinlerin tamamında bu tarihî dönemlerin izlerini görmek mümkündür.

EDEBİYAT-TARİH İLİŞKİSİ

Bir milletin edebiyatı, millî ruhu ve millî hayatı göstermek için en samimi bir ayna sayılabilir. “Bir millet, hayatı nasıl görüyor? Nasıl düşünüyor? Nasıl hissediyor?” Biz, bunu en doğru ve en canlı olarak o milletin düşünce ve kalem ürünlerinde bulabiliriz.

Edebiyat, toplumun bir kurumu olmasından dolayı, kendisini oluşturan toplumun diğer kurumlarıyla bağlı ve onlarla uyumludur. Hakikaten, bir milletin coğrafi çevresiyle, sonra dinî, iktisadî, hukukî, ahlâkî, sanatsal ve siyasi hayatıyla edebiyatı arasındaki bağlantılar o kadar açıktır ki bu konuda açıklama yapmayı bile fazla görüyoruz.

Geçmiş zamanlara ait bir edebî eseri layıkıyla ve tarihî manâsıyla anlamak için, önce o devrin genel hayatını, yaşıyış ve düşünüş tarzlarını, o devir insanlarının hayat ve evren hakkında neler bildiklerini öğrenmemiz gerekir. Demek oluyor ki edebiyat tarihi, bir milletin coğrafi çevresini, din, hukuk, ahlâk, iktisat, güzel sanatlar gibi kurumlarını ve siyasi hayatını genel yapısıyla gösteren medeniyet tarihinin ya da genel ve yaygın anlamıyla “tarih”in çerçevesi içinde incelenmelidir. Filoloji yani “Lisâniyat” ve tarih üzerine dayanmadan edebiyat tarihi meydana getirilemez.

Bir “şaheser”i incelemedeki amacımız, o milletin edebî gelişmesini gereği gibi ve doğru olarak anlamak içindir. Çünkü bir “şaheser”, neticede mutlaka “toplumsal bir ülkünün ifadesidir.”

Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ, Türk Edebiyatı Tarihi

ANA DÜŞÜNCE: Edebiyat, toplumdan ve onun tarihinden mutlaka etkilenir. Edebî incelemede amaç, milletin edebî gelişimini doğru biçimde anlamaktır.

ANLATIM BİÇİMİ: Açıklayıcı anlatım.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI: Tanımlama.

• Edebiyat tarihten yararlandığı gibi tarih de edebiyat-

tan yararlanır.

- Tarihî gerçeklik, edebî metinlerde yeniden yorumlanır.
- Tarihî metinlerde de anlatılan olaylar dilin ve edebiyatın gücünden yararlanır.
- Her edebî metin bir tarihsel dönemde meydana geldiği için ister istemez bu tarihsel dönem etkilerini hissettirir.

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ

XX. yüzyıl yazar ve edebiyat tarihçilerindendir. Edebiyat dünyasına şiirle giren Fuat Köprülü, edebiyat fakültesi-ne geçtikten sonra Türk edebiyatı ve Türk edebiyatı tarihi alanında çalışmalarını hızlandırdı. Türk edebiyatı tarihinin çeşitli devir ve şahıslarını modern tarih yöntemlerini kullanarak ve belgelere dayanarak ilk defa o, aydınlığa çıkardı. Yaptığı sistemli çalışmalar sayesinde Avrupa’da birçok üniversitenin bilim kurullarına üye seçilen ilk Türk bilgini oldu. Türk medeniyeti ve kültür tarihi, Türk edebiyatı tarihi, edebî eleştiri, Türk dili, İslam dini, Türk sanat musikisi gibi alanlardaki geniş çalışmalarını çeşitli kitap, dergi ve ansiklopedilerde derledi. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Türk Edebiyatı Tarihi I-II, Divan Edebiyatı Antolojisi, Türk Saz Şairleri, Edebiyat Araştırmaları* eserlerinden bazılarıdır.

SORULAR

1- ... Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmam kardeşim Kül Tigin ile iki şad ile ölesiye bitesiyeye çalıştım... Ondan sonra, Tanrı yardım ettiği için, ölecek milleti dirilttim, çıplak milleti giydirdim, yoksul milleti zengin ettim, az milleti çok ettim. Başka milletlerden daha iyi kıldım... Türk-Oğuz Beyleri ve milleti, işitin! Üstte gök çökmedikçe, altta yer delinmedikçe Türk milleti, senin devletini ve töreni kim yıkıp bozabilir?

Bu edebî metin, edebiyatın hangi bilim dalıyla doğrudan ilgisini göstermektedir?

- A) Tarih
- B) Sosyoloji
- C) Psikoloji
- D) Felsefe
- E) Dil bilimi

Cevap: A

2- Aşağıdaki cümlelerin hangisi edebiyatın din ile ilişkisini gösteren bir açıklama içermektedir?

- A) Şehname’de Efrasiyab adıyla geçen Alp Er Tunga, MÖ 9. yüzyıla kadar devam eden Saka Devleti’nin hükümdarıdır.
- B) Manas Destanı, Kırgızların Kalmuklar, Çinliler, Uygurlarla yaptıkları hürriyet mücadelesini derin bir vatan ve millet sevgisiyle dile getirir.
- C) Evliya Çelebi’nin gezip gördüğü yerleri ve şahit olduğu olayları konu alan on ciltlik Seyahatname’si Türk kültür tarihi bakımından oldukça önemlidir.
- D) Saltukname, yeni toprakların yurt hâline getirilmesi ve Müslümanlaştırılması konusunda yazılan Battalname ve Danişmentname türünden bir halk hikâyesidir.
- E) Göktürk Kitabeleri’nde toprak bütünlüğünü sağlama ve devlet düzenini kurma, güçlü bir Türk milletinin varlığını devam ettirme ülküsü olarak işlenmiştir.

Cevap: D

3- Aşağıdakilerin hangisinde soru işareti (?) yanlış kullanılmıştır?

- A) Hayallerimize gem vurup hayata ayak uydurmaya ne kadar gayret ediyoruz?
- B) İnsanlara saygı gösteriyor, onları yeterince anlayabiliyor muyuz?
- C) Kurallar koyup o kurallara kendimiz ne kadar uyuyoruz, tartışılır?
- D) Çevremizdeki güzelliklerin farkına vardığımız söylenebilir mi?
- E) Aklımıza yatmayan durumlara katlanmayı nasıl başatabiliriz?

Cevap: C